ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 8, Sayı: 100, Ocak 2020, s. 238-253

ISSN: 2148-2489 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.39804>

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date

18.11.2019

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date

29.01.2020

Dr. Zeynep AKGÜN

Mersin Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu

zeynepakgun@mersin.edu.tr

238

KADINLARDA TOPLUMSAL CİNSİYET NORMLARINA UYUM, MOTİVASYON TÜRLERİ VE YAŞAM DOYUMU İLİŞKİSİ: ŞIRNAK İLİ ÖRNEĞİ

Öz

Bu çalışmanın amacı ülkemizin Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yaşayan kadınların toplumsal cinsiyet normlarına uyumları, motivasyonları ve yaşam doyumları arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırmanın temel sorunsalı, toplumsal cinsiyet normlarının ve motivasyon türlerinin kadınların yaşam doyumları üzerindeki etkisini değerlendirmektir. Bu çalışmada, katılımcıların yaşam doyumları, kendi toplumsal cinsiyet norm algıları ile ölçülmüştür. Şırnak ilinde yaşayan, farklı sosyo - demografik kesimleri temsil eden 153 katılımcı ile gerçekleştirilmiş olan bu çalışmadaki veriler Yaşam Doyum Ölçeği ve Toplumsal Cinsiyet Motivasyon Ölçeği aracılığı ile toplanmış, SPSS programı kullanılarak değerlendirilmiştir. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre; bekâr kadınların yaşam doyumları, evli kadınlardan daha yüksektir. Kadınların eğitim seviyelerine paralel olarak, yaşam doyum seviyeleri de yükselmektedir. Kadınların yaşları ilerledikçe, içsel motivasyonlarla feminen normlara uyum seviyeleri düşmektedir. Kadınların maskülen toplumsal cinsiyet normlarına dışsal motivasyonlarla ve de içsel motivasyonlarla uyum seviyeleri yükseldikçe, yaşam doyum seviyeleri de yükselmektedir.

Anahtar kelimeler: Toplumsal Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet Normları Yaşam Doyumu.

THE RELATION BETWEEN CONFORMITY TO GENDER NORMS AND TYPES OF MOTIVATIONS ON LIFE SATISFACTION: SAMPLE OF SIRNAK

Abstract

Investigating the relationship between gender norms, motivation types and life satisfaction levels of women living in Southeastern Anatolia is the main target of this study. The most important problematic of this research is to evaluate the effects of gender norms and motivation types on women's life satisfaction. The sample of the research consists of 153 women living in Şırnak and represent different socio-demographic segments. The life satisfaction of the participants was evaluated with their own gender norm perceptions. Data obtained through the The Satisfaction with Life Scale and Gender Motivation Scale and was evaluated by SPSS statistical program. As to the results obtained; the life satisfaction levels of single women are higher than married women. Also as the levels of education increase, the levels of their life satisfaction increase. As the women get older, their conformity to feminine norms with internal motivations decrease. Finally, as women's compliance with masculine gender norms either with external motivations or with internal motivations increase, the levels of their life satisfactions increase.

Keywords: Gender, Gender Norms, Life Satisfaction.

Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Normları

Cinsiyet kavramı, kadın ve erkeğin kromozomlar, genler ve hormonlar ile birbirinden ayrılan biyolojik özelliklerini, onların doğuştan sahip oldukları genetik ve fizyolojik özelliklerini ifade eden bir kavram olup toplumsal cinsiyet kavramına göre oldukça net ve değişmez bir kategoridir.

Toplumsal cinsiyet kavramı ise farklı kültürde ve coğrafyalarda hatta zamanlarda, bireylerin biyolojik cinsiyetine paralel olarak, erkeklere ve kadınlara toplumsal olarak yüklenen rolleri ve sorumlulukları, toplumun onları konumladığı pozisyonları, toplumun onlardan beklediği her türlü tutum ve davranışı içeren bir kavramdır (Akgün, 2019a). Connell'a göre toplumsal cinsiyet, biyolojik bir görüngü değil, , toplumsal bir süreç, kültürel bir yapılanmadır (1995). Özellikle 1980 ve 1990'lı yıllardan sonra toplumsal kurumlar tarafından üretilen ve göreceli olarak istikrarlı bir ikili yapı olarak kabul edilen cinsiyet (West ve Zimmerman, 1987), post modern yaklaşımlarla radikal biçimde zorlanmıştır. Erkeklik ve kadınlık kavramlarının toplum tarafından inşa edilen yapılar olduğu ifade edilmiş ve bu kavramlardaki akışkanlık ve çelişkilere dikkat çekilmiştir (Francis, 2010).

Küçük büyük, eski ya da yeni her toplumun, cinsiyet farklılıklarına dayanan, kendi kültürel yapısı doğrultusunda belirlediği toplumsal cinsiyet rolleri ve bu rollerle eş güdümlü olarak belirlediği, geleneksel kadınlık ve erkeklik normları vardır. Bu normlar tıpkı bireyler üzerinde, sosyolojik ya da psikolojik baskı oluşturan diğer toplumsal normlar gibi günlük yaşamın pratiklerine yön vermektedirler (Richmond, vd. 2015). Tüm diğer toplumsal normlar gibi

toplumsal cinsiyet normları da kanunların zorlaması olmaksızın bireylerin davranışlarını biçimlendirmektedirler (Cialdini ve Trost, 1998). Toplumun tüm fertlerinin nasıl davranacaklarını hatta ne düşünüp ne hissedeceklerini belirlemektedirler. Toplumlar, kendi içlerinde hangi tutum ve davranışın normal, hangi tutum ve davranışın anormal olduğuna dair hem fikir olarak yerleşik kültürel davranış kalıpları oluşturmaktadırlar (Carter, M. F. vd. 2019). Bunlara uymak, kişinin yaşadığı topluma kabulünü sağlarken, uyum sağlamamak, toplumdan dışlanmasına kadar varabilecek olumsuz sonuçlar doğurmaktadır

Kadınlık normları (feminen normlar) toplumsallığı, erkeklik normları (maskülen normlar) bireyselliği odağına almaktadır. Toplum, feminen kadından bağımlı, duygusal, korkak, çekingen, zarif, düşünceli, özverili, anlayışlı, merhametli, olmasını, maskülen erkekten ise bağımsız, bireysel, analitik, bencil, yırtıcı, cesur, dominant, girişken olmasını beklenmektedir. Toplumsal cinsiyet normlara uyum göstermeyenler, daha önce de ifade edildiği üzere dışlanma ya da reddedilme riskleri ile karşı karşıyadırlar (Sanchez vd. 2005). Bununla birlikte bireylerin anne, baba, arkadaş, doktor, sırdaş gibi başka toplumsal rolleri de vardır ve bu rolleri, zaman zaman toplumsal cinsiyet rolleri ile ters düşebilmektedir (Paechter, 2006). Böyle bir çatışma durumunda bireyler, söz konusu normun rol için ne derece değerli olduğunu ve role bağlı kalmanın ne kadar gerekli olduğunu bizzat değerlendirerek nasıl davranacaklarına ve hangi role uyum göstereceklerine karar vermektedirler. Ancak yapılan çalışmalar, erkeklerin toplumsal cinsiyet normlarına kadınlardan daha fazla bağlı olduklarını göstermektedir (Cooper, 1979). İktidar ve erkeklik arasındaki güçlü ilişki, erkeklerin neden kimliklerini koruma konusunda kadınlardan daha kararlı olduklarını açıklamaktadır (Schultheiss vd. 2005).

Yaşam Doyumu ve Öznel İyi Oluş

Öznel iyi oluş, yaşam kalitesinin dikkate değer bir parçasıdır. Kişinin kendi yaşantısını hem duyuşsal hem de bilişsel olarak değerlendirerek bir sonuca varmasıdır. Öznel iyi oluş kavramının, yaşam doyumu, olumlu duygulanım, olumsuz duygulanımdan oluşan üç önemli ögesi haricinde, ilişki, diğerlerinin mutluluğuna katkı sunmak, diğerleri tarafından kabul edilmek, anlamlı, amaçlı bir yaşam sürmek, kendi yaptığı aktivitelerde yetkin ve yetenekli hissetmek ve başkalarının aktiviteleriyle ilgilenmek gibi bileşenleri de bulunmaktadır (Deiner, vd. 2010). Olumsuz duygulanım üzüntü, nefret, öfke, suçluluk gibi duyguları barındırırken, olumlu duygulanım, ilgi, neşe, ümit, gurur, güven, neşe, heyecan gibi duygularını barındırmaktadır.

Öznel iyi oluşun bilişsel ögesi yaşam doyumudur. Kişilerin, hayatın farklı alanlarındaki doyumlarına ilişkin değerlendirmelerini ifade etmektedir (Myers ve Deiner, 1995). Bir başka deyişle, yaşamın ve duygu durumlarının bilişsel değerlendirilmesi anlamını taşımaktadır. Kişiler, haz veren yaşantıları daha fazla deneyimliyorsa, öznel iyi oluşları yüksektir. Haz vermeyen yaşantıları daha fazla deneyimliyorsa yani negatif duygulanımları daha fazla ise öznel iyi oluşları düşüktür. Sonuç olarak; öznel iyi oluş, kişinin kendi yaşamını duygusal ve bilişsel açıdan öznel olarak değerlendirmesi, yaşam doyumu ise bireyin, hayatını kendi seçtiği standartlarla değerlendirmesidir.

Motivasyon

Motivasyon kavramı, bireyi harekete geçiren, hareketinin devamlılığını sağlayan ve olumlu yöne doğru iten güç olarak tanımlanmaktadır (Eren, 1998). İçsel motivasyon ve dışsal motivasyon ayırımının temelinde; bireyin kendisini güdülerine dayalı olarak motive edebileceği ya

da aksine, dışarıdan gelecek destekle motive olabileceği fikri yatmaktadır. Ryan ve Deci'ye göre (2000) içsel motivasyonlarla hayata geçirilen eylemler, herhangi bir mecburiyet ya da ödül olmadan, bireyin içinden gelerek gerçekleştireceği, kendisinin kıymetli ve önemli bulduğu eylemlerdir. Bireyin bir işi yaparken hissettiği içsel ödüllerdir.

Gerçekleştirilen eylemlerin motivasyonu dışsal olduğunda, dışsal bir takım kazançların elde edilmesi söz konusudur (Ryan ve Connell, 1989). Bir başka ifadeyle kişiyi dışarıdan bir itici güç motive ediyordur. Deci ve Ryan'a göre (1987) bireyin eylemlerini dış baskılar nedeniyle gerçekleştirmesi, eylemlerini özgürce belirlemesi anlamına değil, eylemi yapmak zorunda olması anlamına gelmektedir.

Amaç

Çalışmanın amacı, gelenek, görenek, örf ve adetlerden oluşan toplumsal normlardan kaynaklanan toplumsal baskıyı, ülkenin diğer bölgelerinde yaşayan kadınlara göre daha fazla deneyimleyen Şırnak'lı kadınların yaşam doyumlarını, motivasyon türleri (içsel/dışsal) ve toplumsal cinsiyet normlarına uyumları bağlamında açıklayabilmektir.

Son yıllarda gerçekleştirilmiş olan çalışmalar, ülkemiz kadınlarının, toplumsal cinsiyet bakımından daha eşitlikçi rolleri benimsediklerini ve bu yönde kararlı tutumlar sergilediklerini göstermektedir (Akgün, 2015). Buna rağmen, toplumumuzun toplumsal cinsiyet normları ve rolleri hala gelenekseldir. Bu nedenle de toplum tarafından kadının rollerini ev içi etkinliklerle ve üremeye sınırlandırırken erkeğe kamusal alana sınırsız erişim imkânı sunulmaktadır. Toplumsal normların ve onların neden olduğu baskı ve davranışsal sonuçların oldukça yoğun yaşandığı bölgelerimizin başında gelen Güneydoğu Anadolu Bölgesinde, kadınların karşılaşmakta oldukları çeşitli olumsuz durumlar hali hazırda düzenli olarak yazılı ve görsel medyada yer almaktadır.

Bu araştırma, Şırnak ilinde yaşamlarını sürdüren kadınlardan yola çıkarak, bölgenin genel panoramasının belirlenmesi amacı ile gerçekleştirilmiştir. Kadınların yaşam doyumları, hem feminen hem de maskülen toplumsal cinsiyet normlarına içsel ve de dışsal motivasyonlarla uyumları ve sosyo - demografik özellikleri çerçevesinde açıklanmaktadır. Tüm bu bulgular özelinde ise Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yaşamakta olan kadınların toplumsal cinsiyet normlarına içsel veya dışsal motivasyonlarla uymalarının, yaşam doyumları üzerindeki yordayıcı gücü tartışılacaktır.

Yöntem

Örneklem

Araştırmanın örneklemini Şırnak ilinde yaşayan ve farklı sosyo- demografik sınıfları temsil eden 153 kadın oluşturmaktadır. Kartopu örnekleme yöntemi kullanılarak örneklem seçimi gerçekleştirilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu

Çalışmada, araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu kullanılmış, katılımcıların yaş, eğitim düzeyi, çalışma durumu ve medeni durumları tespit edilmiştir.

Yaşam Doyumu Ölçeği

5 maddeden oluşmakta olan ve bireylerin öznel iyilik durumlarını ölçen Yaşam Doyumu Ölçeği (The Satisfaction with Life Scale) Diener, Emmons, Larsen ve Griffin (1985) tarafından geliştirilmiştir. Orijinal ölçeğin güvenirliği, Cronbach Alpha .87'dir. Ölçeğin Türkçe uyarlaması Köker (1991) tarafından gerçekleştirilmiş olup test tekrar test güvenirliği .85 olarak tespit edilmiştir (Dağlı, ve Baysal, 2016).

Toplumsal Cinsiyet Motivasyon Ölçeği (TCMÖ)

Ryan ve Connell tarafından geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmış olan İçsel ve Dışsal Motivasyon Ölçeği (Self-Regulation Questionnaire, 1986) Sanchez ve Good (2010) tarafından toplumsal cinsiyet normlarına uyarlanmıştır. Bu uyarlamada toplumsal cinsiyet rolü normlarının sıcaklık (feminen), samimiyet (feminen), ve etkin (maskülen), iddialı olma (maskülen), boyutları kullanılmıştır. Ölçek 16 maddeden oluşmaktadır. Katılımcılar 7'li likert tarzı derecelendirme sisteminde bu maddelerle ilgili düşüncelerini işaretlemektedirler.

Ölçeğin orijinal yapısı 4 faktörden oluşmaktadır. Bu faktörler toplam varyansın %70'ini açıklamaktadır. Faktörlerin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayıları sırasıyla .76, .81, .78 ve .88'dir. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlama çalışmasının sonucunda da 4 faktör oluşmuştur. Ayrıca maddeler aynı faktörler altında toplanmıştır. Bu faktörler varyansın %73,4'ünü açıklamaktadır (Akgün, 2019b). Cronbach Alfa iç tutarlık katsayıları sırasıyla .84, .88, .85, .88 şeklindedir.

İşlem

Veri toplama işlemleri, katılımcılar için uygun olan yer ve zamanda bireysel görüşmeler sırasında ölçeklerin uygulanması şeklinde gerçekleştirilmiştir. Tüm katılımcılara, katılımın gönüllülük esasına dayalı olduğu ve mahremiyetlerinin mutlaka korunacağı ifade edilmiştir. Ayrıca katılımcılar, ölçekler uygulanmadan önce, araştırma hakkında bilgilendirilmiştir.

Bulgular

Örnekleme oluşturan 153 katılımcıya ait sosyo- demografik değişkenlerin sayısal dağılımları; Bakınız Tablo 1

Buraya Tablo 1 gelecektir.

Yaş, medeni durum, eğitim, meslek, kendine ait gelir, aile içi şiddet ve gelecek beklentisi şeklindeki değişkenlerinin, ortalama ve standart sapma değerleri; Bakınız Tablo 2

Buraya Tablo 2 gelecektir.

Sosyo- demografik özelliklerin ve cinsiyet norm uyumlarının, psikolojik iyi oluşu yordamasına ilişkin aşamalı çoklu regresyon analizi; Bakınız Tablo 3

Buraya Tablo 3 gelecektir.

Yaş, aile içi şiddet, gelecek beklentisi, İçsel Motivasyonlarla Feminen Normlara Uyum, Dışsal Motivasyonlarla Feminen Normlara Uyum, İçsel Motivasyonlarla Maskülen Normlara Uyum ve Dışsal Motivasyonlarla Maskülen Normlara Uyum ve Yaşam Doyumu bağımlı ve bağımsız değişkenlerinin betimsel istatistikleri ve değişkenler arasındaki korelasyonlar; Bakınız Tablo 4

Buraya Tablo 4 gelecektir.

Korelasyon analizinin sonuçlarına göre; ilişki gösteren değişkenler büyüklük sırasına göre, içsel motivasyonlarla maskülen normlara uyum ve içsel motivasyonlarla feminen normlara uyum (.42), dışsal motivasyonlarla maskülen normlara uyum ve dışsal motivasyonlarla feminen normlara uyum (.42), dışsal motivasyonlarla maskülen normlara uyum ve içsel motivasyonlarla maskülen normlara uyum (.37), yaşam doyumu ve içsel motivasyonlarla maskülen normlara uyum (.32), yaşam doyumu ve dışsal motivasyonlarla maskülen normlara uyum (.29), yaş ve yaşam doyumu (-.20), dışsal motivasyonlarla feminen normlara uyum ve içsel motivasyonlarla feminen normlara uyumdur (.19).

Bağımsız değişken olarak medeni durum ile ilk blokta, regresyon denkleminde girilmiştir. Model yaşam doyumu varyansının %18'ini açıklamaktadır. Medeni durum değişkeni, açıklanan varyansın %23'ini yordamaktadır. İkinci blokta ise medeni durum bağımsız değişkenine ilave olarak dışsal motivasyonlarla maskülen normlara uyum, eğitim durumu ve içsel motivasyonlarla maskülen normlara uyum değişkenleri modele dâhil edilmiştir. Bu haliyle model, yaşam doyumu varyansının %32'sini açıklamaktadır. Medeni durum açıklanan varyansın %19'unu, eğitim durumu %20'sini, dışsal motivasyonlarla maskülen normlara uyum %22'sini, içsel motivasyonlarla maskülen normlara uyum %26'sını anlamlı düzeyde yordamıştır.

Tartışma

Kadınların yaşam doyum düzeylerini, toplumsal cinsiyet normları ve motivasyonlar değişkenleri aracılığıyla açıklamayı amaçlayan bu çalışmada, beklentilerle paralel sonuçlar elde edilmiştir. Çalışmanın problematiği bağlamında ele alınan sorulara açık ve net yanıtlar alınmıştır.

Korelasyon analiz sonuçları değerlendirildiğinde, medeni durum değişkeninin açıklanan varyansın %19'unu yordadığı görülmektedir. Sonuçlar, bekâr olmanın, evli olmaya göre kadınların yaşam doyumlarını daha fazla yordadığına işaret etmektedir. Bir diğer ifadeyle, bekâr kadınların yaşam doyumları evli kadınlara göre daha yüksektir. Cinsiyete dayalı iş bölümü ve doğurganlık özelliklerinden dolayı kadınlar öncelikli olarak, ev içi emek sisteminin bir parçası olarak kabul edilmektedirler. Ataerki ve kapitalizm de bu anlayışı pekiştirmektedir. Bunun sonucunda ise hem özel alanda hem de kamusal alanda ortaya çıkan eril tahakküm ve onun neden olduğu eşitsiz toplumsal yaşam koşulları var olamaya devam etmektedir (Carter, M. F. vd. 2019; Hartmann, 1976). Toplumların pek çoğunda norm olan ataerki ideoloji, erkekleri kültür, kadınları doğa şeklinde tanımlayarak, kadının yaşam alanını doğası gereği; özel alan yani evi, erkeğin yaşam alanını ise kamusal alan yani üretime katıldığı alan olarak belirlemektedir (Bora, 2011). Fakat kadınların kendi ev içi düzenli emek etkinliklerinin piyasada maddi bir karşılığı bulunmamaktadır. Kadınlara evliliğin yüklediği ekstra sorumluluklar, onların hayatlarını bekâr kadınların hayatlarına göre daha zorlaştırmaktadır. Ayrıca bekâr kadınlar, kendilerini gerçekleştirme konusunda da çocuk yetiştiren, aileye ve kocaya bakan evli kadınlara göre daha avantajlıdır. Sanat, iş, bilim, sosyal etkinlikler konusunda daha yaratıcı ve üretici olma şansına sahiptirler.

Çalışma sonunda elde edilen diğer bir sonuç ise kadınların eğitim seviyeleri arttıkça, yaşam doyumlarının da arttığına işaret etmektedir. Eğitim durumu, açıklanan varyansın, %20'sini yordamaktadır. Bu konuda yapılmış başka araştırmalar da yüksek eğitim seviyelerine sahip bireylerin, daha düşük eğitim düzeylerine sahip bireylere oranla daha fazla yaşam doyumuna sahip olduklarına işaret etmektedir (Oswald ve Powdthavee, 2007). Suh, Lucas ve Diener'e

(1996) göre, eğitim bireylerin çevrelerine uyumlarını kolaylaştırmakta ve onlara amaçları doğrultusunda ilerleme şansı vermektedir ki tüm bunlar da iyi oluş seviyelerini yükseltmektedir. Gerdtham ve Johannesson (2001) tarafından gerçekleştirilen araştırma da benzer şekilde eğitim ve mutluluğun olumlu ilişkisine dikkat çekmektedir. Söz konusu çalışmanın sonuçlarına göre eğitim seviyeleri daha yüksek olan kişiler, eğitim seviyeleri daha düşük olan kişilere göre daha fazla öz güven, öz saygı, öz yeterlilik ve iyimserlik duygularına sahiptirler. Bu duygular da yaşam doyumlarını arttırmaktadır. Sabates ve Hammond (2018) tarafından gerçekleştirilmiş olan çalışmanın sonuçları da bu önermeleri desteklemektedir. Bu araştırmaya göre, özellikle evlilik gibi toplumsal ilişkiler bağlamında da yüksek eğitim seviyelerine sahip bireylerin, daha düşük eğitim düzeylerine sahip bireylere oranla daha istikrarlı oldukları, daha az stres bozuklukları yaşadıkları görülmüştür. Ayrıca daha iyi bir eğitim daha iyi bir iş, dolayısıyla da daha iyi bir statü ve maddi kazanç olasılığını da beraberinde getirmektedir. Özel hayatlarından, iş hayatlarından ve sosyal hayatlarından ve böylelikle de kendilerinden memnun olan bireylerin yaşam doyum düzeyleri memnun olmayanlardan daha yüksektir.

Bir diğer sonuca göre ise, içsel motivasyonlarla feminen normlara uyum ve yaş değişkenleri arasında negatif ve zayıf ancak istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmaktadır (-20). Bir diğer ifade ile yaş arttıkça bireylerin içsel motivasyonlarla feminen normlara uyumları azalmaktadır. Bu durumun temel sebebi başkaları ile ilişkilere yönelik, özünde toplumsallığı barındıran ve bireylere saygınlık sağlayamayan feminen toplumsal cinsiyet normlarıdır. Kadınlar feminen normlarla ilgili olan her türlü bakım, gözetim, fedakârlık, duyarlılık işlevlerini olabildiğince yerine getirseler bile, yapılan tüm bu eylemler ona bir, gelişme, ilerleme ya da statü sağlamamaktadır. Yaşları ilerliyor olmasına rağmen kadınların beklentileri yerine gelmemekte, gelişme, büyüme, ilerleme veya başarı duyguları deneyimlenememektedir. Yaşları ilerledikçe farkındalıkları da artan kadınların bu durum karşısında hayal kırıklıkları da artmakta, kendilerini çaresiz ve alternatifsiz hissedebilmektedirler. Daha da ötesi kadınlar, yaşama biçimlerinin anlamlı ve değerli olmadığı sonucuna bile varabilmekte ve böylece feminen normları sorgulamaya başlamaktadırlar. Sorguladıkça da feminen normların, onları olumsuz etkileyen özelliklerini fark ederek içselleştirdikleri bu normlardan uzaklaşmayı tercih etmektedirler.

Çalışmanın sonuçları, kadınların hem dışsal hem de içsel dışsal maskülen toplumsal cinsiyet normlarına uyumları arttıkça, yaşam doyumlarının da arttığını göstermektedir. Dışsal motivasyonlarla maskülen normlara uyum, açıklanan varyansın %22'sini, yordamaktayken, içsel motivasyonlarla maskülen normlara uyum %26'sını yordamaktadır. Bir diğer ifadeyle, dışsal motivasyonlarla maskülen normlara uyumun, yaşam doyumunu varyansını açıklama gücü %6.6, içsel motivasyonlarla maskülen normlara uyumun, yaşam doyumunu varyansını açıklama gücü yaklaşık %8'dir. Geleneklerden beslenen toplumsal cinsiyet normları ataerkil ideolojinin yansımaları olduğundan adil ya da eşitlikçi değildirler. Maskülen toplumsal cinsiyet normları genel olarak bireylere avantaj sağlamakta, onları özgürleştirmekte, şans ve seçenek sunmakta, saygınlık ve güç kazandırmaktadır. Feminen toplumsal cinsiyet normları ise toplumsal hayatta, bireylere avantaj sağlamak bir yana, aksine bireyi baskılayarak, kendini gerçekleştirme engel olmaktadır. Feminen toplumsal cinsiyet normlarının kadınlara yüklediği, toplumsallık misyonu, kadınları ne istediklerinden çok diğerlerinin ne beklediklerine odaklandığından kadınlar kendilerine yabancılaşmakta, özleriyle olan iletişimleri kopmaktadır. Bencil olmak istemediklerinden, diğerlerine yabancılaşmaktan korktuklarından dolayı içlerinden geleni yapamamakta, kendi kararlarını verememekte ve hatta vermekten imtina etmektedirler (Miller,

1976). Erkekler toplumsal cinsiyet normlarını ihlal ettiklerinde aşağı doğru, kadınlar toplumsal cinsiyet normlarını ihlal ettiklerinde ise yukarı yönlü bir hareket söz konusu olmaktadır. Çünkü erkeklerin toplumsal yaşam içerisinde kadınlara göre daha yüksek toplumsal statüleri ve saygınlıkları vardır (Levin, 2009). Bu durum, toplumsal cinsiyet rolleri ve dolayısıyla normları ihlallerini, kadınlar bağlamında cazip kılmakta ve onlarda olumlu duygulara sebep olmaktadır. Bu nedenle günümüz kadınları hangi konumda olursa olsun iddialı, aktif ve başarılı olma eğilimindedirler. Bu yöndeki tercihleri, onlara statü ve saygınlık kazandırmaktadır.

SONUÇ

Toplumsal normlar toplum hayatının düzeni için gereklidirler. Ancak değişen dünyaya, paralel olarak gerçekleşmesi kaçınılmaz olan sosyal değişim için toplumların, normatif yapılarını tekrar değerlendirmeleri ve bireylerin zaman zaman norm dışı kalarak toplumu yeniden oluşturmaları gerekmektedir. Bu nedenle, toplumsalla uzlaşmanın, toplumun yeniden üretimi için bir gereklilik olduğu; ancak bu uzlaşımın da ebedi olamayacağı, değişen koşullar, güçler ve dengelerle güncelleneceği göz ardı edilmemelidir. Bu çalışma sonunda elde edilen veriler de toplumsal cinsiyet normları bağlamındaki değişime dikkatleri çekmektedir. Öncelikle bekâr kadınların, yaşam doyum düzeyleri, evli kadınlara göre daha yüksektir. Kadınların yaşları ilerledikçe, içsel motivasyonlarla feminen normlara uyumları azalmaktadır. Eğitim seviyelerindeki artış, yaşam doyumlarındaki artış ile paraleldir. Kadınlar, hem içsel hem dışsal motivasyonlarla maskülen normlara, her geçen gün daha fazla uyum göstermektedirler. Bu uyum da onların yaşam doyumlarını artırmaktadır. Ancak bu çalışma sonucunda elde edilen bulguların genelliği, ilgili oldukları toplum kesimleri için geçerli olduğu unutulmamalıdır. Bulguların genellenebilirliği açısından, ileriki zamanlarda konu ile ilgili olarak yapılacak diğer çalışmaların da bu bulguları teyit etmesi anlamlı olacaktır.

KAYNAKLAR

- Akgün, Z. (2015). Feminen normlara uyum ve iyi oluş ilişkisi: İçsel ve dışsal motivasyonlar bakımından bir inceleme. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Akgün, Z. (2019a). Erkeklerde toplumsal cinsiyet normlarına uyum, motivasyon ve psikolojik iyi oluş ilişkisi. I. Uluslararası Akdeniz Sempozyumu bildiriler kitabı içinde (s. 345-382). Mersin: Mersin Üniversitesi.
- Akgün, Z. (2019b). Toplumsal cinsiyet motivasyon ölçeğinin Türkçeye uyarlanması. I. Uluslararası Akdeniz Sempozyumu bildiriler kitabı içinde (s. 323-333). Mersin: Mersin Üniversitesi.
- Bora, A. (2011). Kadınların sınıflı ücretli ev emeği ve kadın öznelliğinin inşası. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Carter, M. F. vd. (2019). The Gender Conformity Conundrum: The Effects of Irrelevant Gender Norms on Public Conformity. *Journal of Social Psychology*, 159, 761–65.
- Cialdini, R. B. ve Trost, M. R. (1998). Social influence: Social norms, conformity and compliance. D. T. Gilbert, S. T. Fiske ve G. Lindzey (Yay. Haz.), *The handbook of social psychology* (s. 151-192). Boston: McGraw-Hill.
- Connell, R. W. 1995. *Masculinities*, Cambridge: Polity Press.

- Cooper, H. M. (1979). Statistically combining independent studies: A meta-analysis of sex differences in conformity research. *Journal of Personality and Social Psychology*, 37, 131–146.
- Dağlı, A. ve Baysal, N. (2016). Yaşam doyum ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 15, 1250-1262.
- Deci, E. L. ve Ryan, R. M. (1987) The support of autonomy and the control of behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 53, 1024-1037.
- Diener, E. vd. (2010). New well-being measures: short scales to assess flourishing and positive and negative feelings. *Social Indicators Research*, 97, 143-156.
- Diener, E. vd. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal of Personality Assessment*, 49, 71-75.
- Diener, E. ve Diener, M. (1995). Cross-cultural correlates of life satisfaction and self-esteem. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68, 653–663.
- Eren, Erol, Örgütsel davranış ve yönetim psikolojisi, Beta Yayınları, İstanbul, 1998.
- Francis, B. (2010). Re/theorising gender: female masculinity and male femininity in the classroom. *Gender and Education*, 22, 477–490.
- Gerdtham, U. G. ve Johannesson, M., (2001). The relationship between happiness, health, and socio-economic factors: results based on Swedish microdata. *Journal of Behavioral and Experimental Economics*, 3, 553-557.
- Good, J. J. ve Sanchez, D. T. (2010). Doing gender for different reasons: Why gender conformity positively and negatively predicts self-esteem. *Psychology of Women Quarterly*. 34, 203-214.
- Hartmann, H. (1976). Capitalism, patriarchy, and job segregation by sex. *Journal of Women in Culture and Society*. 3, 137-169.
- Köker, S (1991). Normal ve sorunlu ergenlerin yaşam doyum düzeylerinin karşılaştırılması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Levin, S. (2009) Perceived group status differences and the effects of gender, ethnicity, and religion on social dominance orientation. *Political Psychology*. 25, 31–48.
- Lucas, R. E. Diener, E. ve Suh, E. (1996). Discriminant validity of well-being measures. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71, 616– 628.
- Miller, J. B. (1976). Toward a new psychology of woman. Boston: Beacon Press.
- Myers, D. ve Deiner, E. (1995). Who is happy. *American Psychological Society*, 6, 1-19.
- Oswald, A. J. ve Powdthavee, N. (2006). Does happiness adapt? A longitudinal study of disability with implications for economists and judges. *IZA Discussion Paper No. 2208*.
- Paechter, C. (2006). Masculine femininities/feminine masculinities: power, identities and gender. *Gender and Education*, 18, 253–63.
- Richmond, K. vd. (2015). The femininity ideology scale (fis): dimensions and its relationship to anxiety and feminine gender role stress. *Women and Health*, 55, 263–279.

- Ryan, R. M. ve Deci, E. (2000). Self – determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development and well- being. *American Psychologist*, 55, 68-78.
- Ryan, R. M. ve Connell, J. P. (1989). Perceived locus of causality and internalization: Examining reasons for acting in two domains. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57, 749-761.
- Sabates, R. Hammond, C. (2018). the impact of lifelong learning on happiness and well-being. https://www.researchgate.net/publication/253807608_The_Impact_of_Lifelong_Learning_on_Happiness_and_Well-being adresinden erişildi. (ET:05.01.2018)
- Sanchez, D. T. Vd. (2005). Doing gender in the bedroom: Investing in gender norms and the sexual experience. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 31, 1445–1455.
- Schultheiss, O. C. vd. (2005). Effects of implicit power motivation on men's and women's implicit learning and testosterone changes after social victory or defeat. *Journal of Personality and Social Psychology*, 88, 174–188.
- West, C. ve Zimmerman, D. H. (1987). Doing gender. *Gender and Society*, 1, 125–151.

EKLER

Ek 1. Demografik Bilgi Formu

MERSİN ÜNİVERSİTESİ

Genel Açıklama: Genel akademik sonuçları hedeflemekte olan bu çalışma, kişilerin mahrem bilgilerine yönelik değildir. Ad soyadı kimlik bilgisi ya da adres talep edilmemektedir. Ekte verilen ifadelerin doğruluğu ve yanlışlığı tamamen sizlere göredir. Doğru veya yanlış bir seçenek yoktur. Her ifadeyi kendi bakış açınızla değerlendirerek, bu ifadelere katılıp katılmadığınızı ifadelerin sağında bulunan değerlendirme sistemine göre işaretleyiniz. Lütfen boş bir ifade bırakmayınız. Tamamladığınızda size verilmiş olan zarfa koyup, yapıştırarak teslim ediniz. Teşekkür ederim.

Yaş:	18 ve altı O	19-30 O	31-44 O	45 ve üzeri O	
Medeni Durum:	Bekar O	Resmi Nikah O	İmam Nikah O	Dul O	Boşanmış O
Eğitim Durumu:	Okuryazar değil O	Okuryazar O	İlkokul O	Ortaokul O	Lise O
	Üniversite O				
Meslek:	Memur O	İşçi O	Öğrenci O	Serbest O	Esnaf O
	İşsiz O	Ev kadını O			
Kendine Ait Gelir:	Var O	Yok O			
Gelecek Beklentisi:	Daha Kötü O	Bilmiyorum O	Bir şey değişmeyecek O	Daha İyi O	

Ek 2. Toplumsal Cinsiyet Motivasyon Ölçeği (TCMÖ)

		Kesinlikle katılmıyorum	Katılıyorum	Kısmen katılmıyorum	Kararsızım	Kısmen katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1	Başkalarıyla ilişkili olmaktan ve onlarla ilgilenmekten hoşlanırım.							
2	Diğerlerine sıcak davranmak beni mutlu eder.							
3	Başkalarına duyarlı olmak benim için önemlidir.							
4	Başkalarına bencilce ve düşüncesizce <u>davranmamaya</u> önem veririm							
5	İnsanların beni sevmesini istediğim için başkalarıyla ilgilenirim.							
6	Genellikle diğer insanların beni onaylamasını kabul etmesini istediğim için sıcak davranırım.							
7	Genellikle diğerleri bunu beklediği için başkalarına duyarlı davranırım.							

8	Diğerleri öyle olmam gerektiğini düşündükleri için başkalarına ilgili davranırım.							
9	İddialı olmayı severim.							
10	İddialı ve baskın olmaktan keyif duyarım.							
11	Benim için iddialı olmak önemlidir.							
12	Diğerleriyle olan ilişkilerimde pasif olmamak benim için önemlidir.							
13	Diğerlerinin benden hoşlanmasını istediğim için iddialı ve özgüvenli davranırım.							
14	Genellikle diğerlerinin beni kabul etmesini ve onaylamasını istediğim için özgüvenli davranırım.							
15	Genellikle diğerleri benden bunu beklediği için iddialı ve özgüvenli davranırım.							

16	Digerleri öyle olmam gerektiğini düşündükleri için iddialı ve özgüvenli davranırım.							
----	---	--	--	--	--	--	--	--

Ek 3 Yaşam Doyum Ölçeği

	Maddeler	Hiç katılmıyorum	Çok az katılıyorum	Orta düzeyde katılıyorum	Büyük oranda katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1	İdeallerime yakın bir hayatım vardır.					
2	Hayat koşullarım mükemmeldir.					
3	Hayatımdan memnunum.					
4	Şu ana kadar hayatta istediğim önemli şeylere sahip olabildim.					
5	Yeniden dünyaya gelsem yaşamımda neredeyse hiçbir şey değiştirmezdim.					

TABLÖLAR

Tablo 1. Sosyo- demografik değişkenlerin sayısal dağılımları

YAŞ	N	%
18 ve altı	4	2.6
19-30	33	21.6
31-44	58	37.9
45 ve üzeri	58	37.9

			➔
MEDENİ DURUM			
Bekâr	2	1.3	
Resmi Nikâh	107	69.9	
İmam Nikâh	26	17	
Dul	11	7.2	
Boşanmış	7	4.6	
EĞİTİM			
Okuryazar değil	69	45.1	
Okuryazar	32	20.9	
İlkokul	24	15.7	
Ortaokul	7	4.6	
Lise	17	11.1	
Üniversite	4	2.6	
MESLEK			
Memur	5	3.3	
İşçi	8	5.2	
Öğrenci	2	1.3	
Serbest	8	5.2	
Esnaf	1	.7	
İşsiz	12	7.8	
Ev Kadını	117	76.5	
KENDİNE AİT GELİR			
Var	39	25.5	
Yok	114	74.5	
AİLE İÇİ ŞİDDET			
Var	63	41.2	
Yok	90	58.8	

GELECEK BEKLENTİSİ		
Daha Kötü	52	34
Bilemiyorum	34	22.2
Bir Şey Değişmeyecek	12	7.8
Daha İyi	55	35.9
TOPLAM	153	100

Tablo 2. Çalışmanın Değişkenlerinin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	O	S	N
Yaş	3,1382	,83116	153
Eğitim	2,2434	1,47382	153
Medeni durum	2,4408	,83116	153
Meslek	6,2434	1,65180	153
Kendine ait gelir	1,7434	,43819	153
Aile içi şiddet	1,5855	,49426	153
Gelecek beklentisi	2,4671	1,28629	153

Tablo 3. Sosyo- Demografik Özelliklerin ve Cinsiyet Norm Uyumlarının, Psikolojik İyi Oluşu Yordamasına İlişkin Aşamalı Çoklu Regresyon Analizi

	R ²	R ² Değişim	F Change	Beta	t	S
1. Basamak						
	.18	.18	4.46			
Medeni Durum				-.23	-2.61	.14
2. Basamak						
	.32	.14	7.06			
Medeni Durum				-.19	-2.34	.14
Eğitim D.				.20	2.23	.08
DMMNU				.22	2.48	.08
İMMNU				.26	2.94	.07
a. Predictors: (Constant), medeni durum						

b. Predictors: (Constant), medeni, eğitim, immnu, dmmnu

c. Dependent Variable: yaşam doyumu

$p^* < .05$, $p^{**} < .01$

DMMNU: Dışsal Motivasyonlarla Maskülen Normlara Uyum

İMMNU: İçsel Motivasyonlarla Maskülen Normlara Uyum

Tablo 4. Çalışmanın Değişkenleri Arasındaki Korelasyon

	1	2	3	4	5	6	7	8
1. Yaş	1							
2. Aile İçi Ş.	-	1						
3. Gelecek B.	-	-	1					
4. İMFNU	-.20*	-	-	1				
5. DMFNU	-	-	-	.19*	1			
6. İMMNU	-	-	-	.42**	-	1		
7. DMMNU	-	-	-	-	.42**	.37*	1	
8. Yaşam D.	-	-	-	-	-	.32**	.29**	1

$p^* < .05$, $p^{**} < .01$